

Róźiewicz, Jerzy

"Woprosy Istorii Jestiestwoznania i Tiechniki", Nr 1 (46), 1974 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 20/2, 383-385

1975

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nie udostępnionych — w nowych wydaniach — dzieł pisarza, pojawia się ostаточно sporo poświęconych mu opracowań. Wymiana poglądów w kwestii tak spornej jak filozofia czy teoria kultury Brzozowskiego z pewnością posiada nie małe znaczenie dla przyszłego opracowania dziejów naszej filozofii w czasach najnowszych. Na życzliwą więc uwagę zasługuje także zbiór niniejszy, ukazujący niektóre, ważniejsze aspekty twórczości i biografii autora *Legandy Młodej Polski*.

Książka jest pracą zbiorową, przygotowaną pod redakcją Andrzeja Walickiego i Romana Zimanda. Składa się ona z 14 artykułów: *Miejsce Brzozowskiego w dwudziestowiecznym sporze o romantyzm* (Tomasz Burek), *Wartości i siła: dwuznaczności Brzozowskiego* (Krzysztof Pomian), *Brzozowski dziś* (Bogdan Suchodolski), *Absolut moralny i faktyczność istnienia* (Bronisław Baczko), *Brzozowski a myśl filozoficzna marksizmu* (Ewa Sowa), *Stanisław Brzozowski i rosyjscy „neomarksści” początku XX wieku* (Andrzej Walicki), *Problem ciągłości myślowej w pismach Brzozowskiego* (Andrzej Werner), *Narodowe i ludzkie w myśli Stanisława Brzozowskiego* (Bohdan Cywiński), *Brzozowski — krytyk kultury niepoważnej* (Bronisław Łagowski), *Brzozowski a Przybyszewski: koneksje ideowe* (Stanisław Borzym), *Bohater w powieściach Brzozowskiego* (Marta Wyka), *Związki twórczości Stanisława Brzozowskiego z literaturą angielską* (Wanda Krajewska), *Na florenckich szlakach Stanisława Brzozowskiego* (Bronisław Biliński), *Uwagi do przyszłej biografii Stanisława Brzozowskiego* (Roman Zimand).

Większość z wymienionych prac przygotowana została jako referaty na sesję naukową zorganizowaną przez Polską Akademię Nauk w 60 rocznicę śmierci Stanisława Brzozowskiego¹.

R. T.

Frido Mětšk: *Jurija Pilkowe zawostajenstwo w Serbskim kulturnym archiwje. Dokumentacija k pihotam J. Pilkowych 50. posmjertninow w lěće 1976*. Budyšin 1974 Dom za serbske ludowe wumělstw ss. 48, ilustr.

Jurij Pilkk (1858—1926) jest wybitnym łużyckim etnografem i folklorystą, a zwłaszcza znawcą muzyki ludowej. Wymieniona broszura zestawia i opisuje zbiory Pilka i wszelką dokumentację dotyczącą tego badacza, znajdujące się w Archiwum Kultury Łużyckiej Instytutu Etnografii Łużyckiej Akademii Nauk NRD.

Z. Br.

Z C Z A S O P I S M

„WOPROSY ISTORII JESTIESTWOZNANIJA I TIECHNIKI”

Nr 1 (46): 1974

Rok 1974 był dla nauki radzieckiej bardzo uroczystym: przebiegał pod znakiem jubileuszu 250-lecia Akademii Nauk ZSRR. Rocznicy tej poświęciły też wiele miejsca „Woprosy Istorii, Jestiestwoznanija i Tiechniki”, wprowadzając w każdym numerze stałą rubrykę, składającą się z serii artykułów, opartych

¹ Sesja ta została zorganizowana w dniach 17—19 stycznia 1972 r. w Pałacu Staszica staniem trzech placówek Akademii: Instytutu Badań Literackich, Instytutu Filozofii i Socjologii oraz Zakładu Historii Nauki i Techniki.

na materiałach archiwalnych, dotyczących wydarzeń z historii rosyjskiej a następnie radzieckiej akademii.

W nrze 1(46) cykl takich artykułów otwiera opracowanie *Dorewolucyjne jubileusze Petersburskiej Akademii Nauk* (s. 3—11), napisane przez Galinę Pawłową. Autorka omówiła w nim uroczystości 50-lecia, 100-lecia i 150-lecia Cezarskiej Akademii Nauk. Z artykułem jej ściśle koresponduje *Jubileusz 200-lecia Akademii Nauk* (s. 11—21), który omówił Anatolij Kolcow. Autor od lat zajmuje się historią Akademii, przede wszystkim jej dziejami w XX w. Jest on również kierownikiem sekcji historii Akademii w Leningradzkim Oddziale Instytutu Historii Przyrodznawstwa i Techniki. W artykule wykorzystał on nie tylko bogate materiały archiwalne, ale też sięgnął do informacji rozsianych w licznych periodykach radzieckich.

Uroczystości 200-lecia Akademii w 1925 r. przybrały w ZSRR ogromny zasięg. wywołały też spory oddźwięk za granicą. Przybyło wówczas na nie do Leningradu 1000 gości radzieckich i 98 zagranicznych z 24 krajów świata. Na ten faktycznie pierwszy międzynarodowy zjazd naukowy w ZSRR nie przybyli Polacy, mimo że organizatorzy wysłali zaproszenia do wielu polskich instytucji naukowych i do kilku polskich uczonych. Plany wyjazdu delegacji polskiej na uroczystości spełży na niczym, ograniczono się jedynie do wysłania adresu jubileuszowego¹.

Polacy wzięli natomiast udział w następnym jubileuszu Akademii, poświęconym 220 rocznicy jej istnienia, jaki odbył się tuż po zakończeniu II wojny światowej. Tej uroczystości poświęca kilka stron (21—25) wspomniana już Galina Pawłowa. Wreszcie w tym cyklu znajduje się również artykuł niżej podpisanego o *Rosyjskich i radzieckich uczonych — członkach Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie (1872—1952)*. Artykuł ten to znacznie skrócona wersja, dokonana przez redakcję „Woprosów”, z wcześniej opublikowanego w języku polskim opracowania².

Po serii tych artykułów zamieszczono szkic dobrze znanego w Polsce, byłego dyrektora Instytutu Historii Przyrodznawstwa i Techniki a następnie Instytutu Filozofii AN ZSRR, akademika Bonifatija Kiedrowa o współczesnej rewolucji naukowo-technicznej. Szkic ten stał się podstawą do wstępu w głośnej książce *Człowiek — Nauka — Technika. Próba marksistowskiej analizy rewolucji naukowo-technicznej*³.

W wydzielonym dziale *Komunikaty i Publikacje* prezentowany numer zamieszcza 18 artykułów. Większość z nich dotyczy historii radzieckiej nauki i techniki, jak np. Jakowa Gieronimusa i Aleksandry Miedwiediewej o rozwoju idei i metod Czebyszewa w pracach radzieckich uczonych, Anatolija Awerbucha o udziale Dmitrija Mendelejewa w wytworzeniu bezdymnego prochu, Aszchena Arutjunjana o materiałach budowlanych w starożytnej i średniowiecznej

¹ Bliżej o tym zob. w mojej książce *Polsko-radzieckie stosunki naukowe w latach 1918—1939*. Wrocław 1975.

² Zob. J. Róziwicz: *Uczeni radzieccy członkami Polskiej Akademii Umiejętności*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1972 nr 4 s. 719—742. W obu wymienionych artykułach opuszczono nazwisko Aleksieja Uwarowa, prezesa Towarzystwa Archeologicznego w Moskwie, będącego od 1874 r. członkiem Akademii Umiejętności w Krakowie.

³ Książka ta, wydana w językach angielskim, rosyjskim i czeskim, była przedmiotem kilku dyskusji na posiedzeniach Zespołu Badań nad Zagadnieniami Rewolucji Naukowo-Technicznej oraz stanowiła podstawę dla pracy oddzielnej grupy kolokwialnej na XV Międzynarodowym Kongresie Filozoficznym w Sofii. Zob. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1973 nr 3 s. 621—624, nr 4 s. 799—801, 1974 nr 1 s. 206—207.

Armenii, czy też Piotra Papkowskiego o zdjęciach topograficznych w Rosji. W tym ostatnim artykule znajdujemy m.in. nieco wiadomości o pracach topograficznych prowadzonych w Królestwie polskim i guberniach należących niegdys do Polski.

Kilka artykułów dotyczy historii nauki i techniki w krajach obozu socjalistycznego. Tak np. Igor Iwanow z Bukaresztu przedstawia historię rozwoju mechaniki w Rumunii, Wasilij Galla z Użhorodu pisze o rozwoju chemii i przemysłu chemicznego na Węgrzech, Leonid Goldenberg i Wiera Fiedczina zapoznają czytelników „Woprosów” z problemami badań starych map w NRD, a Aleksandr Mylnikow informuje o działalności pierwszego naukowego towarzystwa na ziemiach czeskich, jakim było działające w latach 1746—1751 w Ołomuńcu Societas Incognitorum Litteratorum. Towarzystwo to miało własne czasopismo, w którym informowało o książkach wydawanych w środkowej i zachodniej Europie, donosiło o wybitnych uczonych XVII i XVIII w., prowadziło międzynarodową kronikę naukową, w której m.in. zamieszczano też wieści z Warszawy. Dodajmy, że wśród członków towarzystwa, propagujące idee i poglądy oświeceniowe, znalazł się też biskup Andrzej Stanisław Załuski.

Z historii nauki powszechnej zwracają uwagę artykuły: Aleksieja Iwakina, *Niektóre aspekty ocen historycznej roli koncepcji neptunizmu i plutonizmu*; Oksana Simonienki, *Z historii formowania się elektrotechniki jako dyscypliny technicznej*; A. Myrcymowa, *Pierwsze prace z defosforyzacji żelaza lanego*.

Czytelników polskich może zainteresować też artykuł Aleksieja Kurajewa o piecu metalurgicznym z początku XIX w., który znajdował się w okolicach Stanisławowa (obecnie Iwano-Frankowsk).

Ponadto, jak zwykle, w numerze są stałe rubryki: *Z historii instytucji naukowych*; *Materiały do biografii naukowych*; *Pamiętne daty*; *Recenzje*; *Jubileusze*; *Kronika*; *Nekrologi*. Numer zamyka *Kalendarz dat jubileuszowych w dziedzinie przyrodznawstwa i techniki na rok 1974*. W działach tych znajdujemy kilka poloników. Zamieszczono tu recenzje z serii artykułów Bohdana Walentynowicza, publikowanych w latach 1965—1969 na łamach „Zagadnień Naukoznawstwa” (W. Kobzar i J. Sołonin) oraz w *Kronice* przedstawiono działalność Muzeum Techniki w Warszawie pióra jego dyrektora, Jerzego Jasiuka. Z *Kalendarza* dowiadujemy się m.in., że w 1974 r. przypadała 400-setna rocznica wydrukowania *Apostoła* przez Iwana Fiodorowa we Lwowie oraz setna rocznica urodzin polskiego chemika Mieczysława Centnerszvera i zarazem 30 rocznica jego śmierci.

Jerzy Rózewicz

TYPOLOGIA PIECÓW DYMARSKICH

W ostatnich latach poszczególni badacze poświęcają coraz więcej uwagi sprawie typologii pieców dymarskich. Dotąd ogólnie przyjmowaną była typologia podana przez Coghlana („Prehistoric and Early Iron in the Old World, in Technology”, No 8, 1956 s. 86), w której wyróżniono trzy typy pieca dymarskiego: 1. prosty piec jamowy, 2. piec kokułowy, 3. piec szybowy. Zdaniem Coghlana, dalszy podział winien uwzględniać piece pracujące na dmuch naturalny i sztuczny.

H. F. Cleere, w artykule *The Classification of Early Iron-Smelting Furnaces* („The Antiquares Journal” Vol 52 London 1972 s. 8—23) omawia kolejno wyróżnione przez Coghlana typy pieców. Podstawową częścią pierwszego typu pieca jamowego jest jama wykonana w ziemi, zwykle kształtu półkuli o średnicy od 30 do 150 cm. Ściany jamy wyklejone gliną zapełniano mieszkanką węgla